

Ljubivoje ršumović

O B L E T O

1 Nesnosno: žarim i palim, kao posljednji gundelj. Metvica, proglašena princevom, beži sa nedovoljno obrazovanim drenom. Dren! Dren!

Ginuli su narociti, tamo preko brda, u Carevom polju. Okoio sam išao, kao samotna semka, hej, — a! Posle podne, pre noći dakle, pre tamnog nevida, upravo tada, moj brat, bivao sam opkoljen topovima gloja.

Nesosno je: žarim i palim, a nemam sunce u rezervi, nemam jutro koje će zameniti doba mog ludila. Uvek dežurajući, i neprestano šaljući signale, svitac me dovodi do izlaza. Niko ne može shvatiti taj herbarijum, to prevrtljivo doba zoologije i bubolovstva.

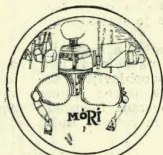
Leto je obletalo, sve se zapeljalo. Kada se svedu gromovi, kada se sruvne bregovi, sve ipak izađe na videlo.

2 Udaljujući se od izvora, da mi knila ne sagore. Ne bežeći. Ne posrćući. Nevajlom. Nečekanjem.

Početak nekog slova na putu. Beznačajna kvržica. I sad razmišljam: može li od te zapete postati nešto sudbinsko? Ne može. Ponavljam svoje negacije.

Nacrtaju vučica među stidljivim narcisima. Razviku sliku: latice će štrcati kao gromobrani. Zgražaće se hermitski sastav. Zgražaće se filonarcisoidnik. Zasto će se zgražati? Jer, jmjgom nestala je u svoje izvore puštam obične kritice. Zarićake hemoglobusa u predavatorijumu. Prosho ne znam šta još da vam preduzasaosamim, toliko sam zbunjen.

3 Mnogo je napisanih zidova. Sve same uljudne reči. Nijedne šugave ovce. Nijedne bele vrane među rečenicama. Ja sam ljutit. Ijutoman.

10-44840023

Srpskohrvatska posla: obuo sam šubaru, nekriktivno opanak, zadenuo mesec za pojas, pa pošao u prosidbu. Bože, prospi bukiju! Majko, izvedi devojku! Devojka đavoljeg đevera zavojala! Bogo, prosti krvcu! Pogano! Pogni glavu, pogabo! Troši, troši municiju, stari kaćune, svate.

Zovi me imenom i prezimenom iz druge zemlje, sa drugog mosta, neću se

odazvati. Svejejavajtica! Nikli su mi rošići. Podavoliću! Čovek je limar pa krpi Popodne, Neko je pucao i probušio Časovnik. Sirote Vreme.

Izlećiće se Popodne, ali ću ja umreti. Č. V. Pa, neka umrem. Neka me premetne iz Prostora u Bezprostor, iz Vazuha u Bezbol, i neka me sahrane u moćvari!

Mrzote. Promrzuću, omrzuću! U tom konforu groba valjda ću, bože pomozli, pogledati okom. Okornitim pogledom.

5 Misao. Sicačem sa stolice i jurim za njom. Negde u kuhahaha, negde u hodadada, negde u vrstatafa, negde je uglavnom uhvatim. Nabijem je na režanj. Varvarstvo. Čista probalna psihologija. Psihohohoho. Tu se zamejem. Misao iskoristiću gužvu. Izgubi se. Uzimam olova i pućam iz njegove duše ubitaćnim (pazi sad, — kuršumovićem! Ubijam sam sebe. Moj brate.

6 Susedim se s opasnostima. Umesto straha, interesantno, uveče kad ostanem sam u kući na kojoj škripe prozorski kapti, ja osećam mržu. (U pišem, NJ pamtim).

7 Izazivanje je u travnatim emulzijama, o bože! Ako želiš fotografiju u društvu sa cvetom, prijatelju ja imam dežurno oko, samo zauzmi pozu. Ispod bora i smreke? Ispod bora, ili ispod smreke? Gde, dakle? U društvu sa detlićem, o, samo ako bude kod kuće!

U šetnji prelazim preko drvenog stabla na reči, iako razmišljam o mostovima. Divno povezivanje misli. Blendovanje i rasvetljavanje! Sećam se i ek-splazija, i ustalasanog vazduha, i bioskopskih dvorana kroz koje sam prolazio kao jagње. Kao pečurka bez konpasa.

Izazivanje je u dramskoj duši kamena. Igraćemo se „školice“ i „piljaka“ porred reke? Neko je predložio „neka bije, neka bije“, o, dobri dečaci! Skupljajmo bube! Približno lešnici! Razapinjano uspomene, kao šator-ska krška, kao omće, i smirimo se neko vreme, neki basak, dok nam belo nebo ne padne po kosi.

Izazivanje je u detinjstvu. Ja sam pružao ruke za ribljim telima, i časa reč, lovio pastirne vitke kao podne. Morate mi verovati, vi posiveli krševi!

ske sfere sačinjava zajedno s njime onu istinsku i iskrenu savestnu mogućnost drugačijega nego što jest ili slobodu. Stoga je upravo to trefanje, sjeđinjeno s bićkom, onaj eminentno ljudski kvasac povijesti, ona negatorska, dijalektska snaga, pokretač i nemirni, nikad sa sobom i sa drugim zadovoljni duh, ona oforenost ko svemu i za sve koja neprekidno djeluje u najdubljim dubini čovjekova bitka i njegova svijeta kao prostora-vremena ljudske proizvodnje novoga. To je istovremeno „vraćanje“ u iskon svega što jest koji je prava mjera čovječnosti.

Marx je usnjeran, kako on sam kaže, na iščezavanje samih uvjeta morala, onih uvjeta koji moral kao oblik apstraktne društvenosti i prividne ljudskosti čovjekove omogućuju kao takav. Time on dakako ne ide za tim da negira, odbaci ili izbrise svu onu pozitivnu etičku misao koja se kao crvena nit provlađi kroz čitavu čovjekovu historiju u obliku zahtjeva (postulata) za ljudskim u čovjeku i njegovu odnosu spram drugog čovjeka i svoga svijeta u cjelini, nego upravo želi njezino ozbiljenje (ostvarenje), ali ne samo u mislima, u ideji, idealnom (na primjer opet pomoću nekog „svog morala“ ili etičkog sistema) nego realno, zbiljski, u samim društvenim i ljudskim odnosima kojima bi jedina veza ili snaga, to jest medium bila sama čovječnost (dakle ljudski prisvojeni društveni odnosi koji su dosada uvijek bili njemu izvanjski i nadređeni).

Princip za ovo ozbiljenje, za istinitost, slobodu i ljepotu, odnosno za samiznost ovih odnosa Marx međutim ne nalazi ni u nekoj naučnici metode, ni u samom faktičkom opstojecem stanju (u „danoj realnosti“), ni u njegovu životu koji u svijesti ljudi samo pasivno odslikava i kontemplira ono stanje iz kojega je nastao, nego se taj princip-kriterij nalazi u praksi koja smisljeno i svrhovito mijenja i prekoračuje, dakle transcendira kako to stanje tako i njegov, njemu primjeren moral, da bi to uopće bila povijesna revolucionarna praksa. Moralno, kao indignacija nad opstojecim, nošena onim „treba da“ kao neugasivom ljudskom slutnjom, težnjom i nadom u mogućnost drugačijega nego što jest, može da bude i svagda jest samo prvi neophodni poticaj za čin i na djelo što iz njega ima da uslijedi, u protivnom se ono srozava na puki moralizam (vrednovanja, procjenjivanja ili prosuđivanja) pa čak i na čisto pretvaranje, licemjerstvo, leporječivost, zavaravanje i samozavaravanje, ili pak na unutrašnje odnosno vanjsko izjavljavanje u vlastitoj ljudskoj nemoci i pasivnosti, i to — što

je ovdje najvažnije — u okviru i na pretpostavkama staroga svijeta, društva, odnosa, načina života itd., koji potvrđuju, utvrđuju, direktno ili indirektno priznaju, prihvaćaju i opravdavaju opstojee stanje kao jedino mogući oblik ili modus čovjekova ljudskog opstanka.

Na kraju treba da se vratimo na jedno naprijed spomenuto pitanje koje se neposredno nadovezuje na naš problem odnosa morala i društvene zbilje, dakle socijalizma i etike, i često je u posljednje vrijeme na dnevnom redu naših rasprava i diskusija. Riječ je naime o konformizmu i nonkonformizmu. Što se pak toga tiče, nakon svega rečenog bit će nam lakše shvatiti jedan samo prividan paradoks koji proizlazi iz same biti moralnog fenomena. Obično se naime misli, pa i teorijski izvodi, kako se konformizam i moralna svijest (moralnost) uzajamno isključuju, to jest da moralna pozicija (najčešće se kaže: „ukoliko je prava“), kao da ona može biti drugačija nego što je moralna već jest) ukida i prevladava konformizam. Odatle bi se postavila alternativa: ili moralnost, ili konformizam, jer se sama moralna pozicija postovećuje ovdje s nonkonformizmom, pa se onda kaže i smatra da je (socijalistički) moral nonkonformistički. Iz toga bi proizlazilo da moralan čovjek ipso facto već nije i ne može da bude konformist, nego upravo nonkonformist. Razmotrimo dakle bar ukoliko ovo stanovište.

Pod konformistom se razumije onaj pojedinac koji se — slijedeći isključivo svoje vlastite privatne ili uskovaćene interese — najopćenitije rečeno suglašava sa svime što jest i što se u okviru određene društvene danosti zbiva, kako bi se što bolje „masirao“ i nesmetano, nezapaženo, bez trzavica većih neprilika, odnosno kako se to obično kaže: u miru proživio svoj život. Sve drugo i svaki drugi životni stav smatra on šupljom „romantičkom“, nerealističnom i zanesenjativom. Negovu bismo poziciju mogli nazvati pozicijom životne neutralnosti. To su naime oni koji bi čitav svoj život htjeli provesti kao — umirovljenici u onom ljudskom, a može se kazati da to mnogima doista i uspijeva, samo što pri tom nisu svjesni jednog bitnog nespoznanja sa svojim vlastitim životom, da naime autentična ljudska priroda nije baš identična s mirovinom, nego da ova slijedi pri kraju čovjekova života. No, to su druge stvari, i ne možemo sada ulaziti u to da pokažemo kako iz same biti čovjekove proizlazi da on nije ono što već jest, iz čega bi izlazilo kako je konformizam bitni životni promašaj u ljudskome.

Nas ovdje zanima već postavljene odnose moralnosti i konformizma, dakle i nonkonformizma, te bismo suprotno uobičajenom shvaćanju mogli kazati da na kraju krajeva samo moralno stanovište pothranjivanje i rada svojevrzni konformizam i obratno, i da se oni po svojoj biti međusobno zapravo podudaraju, a ne isključuju. Oni se naime podudaraju u tome što po svom smislu, htijenju i doražaju ostaju u okviru opstojeećeg društvenog stanja, te se kreću i iscrpljuju u horizontu već danoga. Za konformizam to proizlazi iz samoga njegova određenja, pa je to nekako već jasno po sebi. Nije međutim sasvim jasno za moralno stanovište, odnosno za nonkonformizam koji se i ako se s njime postovećuje. No, valja uvidjeti da i sam konformist prije svega može da bude moralan čovjek, a mi ćemo zatim u smislu navedenoga prividnog paradoksa dodati da je upravo konformist ono pravo moralno biće par excellence, ili kako se to često izmjenjuje: dobar čovjek. Jer, upravo on je svagda totalno dobar (i poslušna, naravno, i u tome i jest sva njegova dobrota koja proizlazi iz dobre prilagodivosti na opstojeeće stanje), da mu kao takvom ne na pamet ne padne zlućudna posna i riskantna pomisao, odnosno čak i otvoreno pitanje, ne bi li to opstojeeće stanje trebalo možda tako mijenjati ili izmijeniti, da bi se ljudskije (a ne samo apstraktno-moralno, tj. u skladu s već danim) živjelo. Osnovna je naime karakteristika tog moralnog konformiste, što je ovo ljudsko ili ljudski moguće unaprijed poistovetio s onim što već jest i što se već zbiva, bez njega, mimo njega, odnosno bez njegove djelatno-kritičke i upitne prisutnosti u vremenu i prostoru prema onome što je bitno. On unaprijed rečuna sa svim (ne svojim vlastitim, nego njemu svagda tuđim izvanjskim, nametnutim) mogućnostima ili nemogućnostima pripravan je na njih (tehničko-umješno-praktično), kako bi im se odmah podvrgnuo i na njih se što brže akomodirao. Njegovi posljednji i vrhunski idejno-životni domet „zakupavanja“ opstojeećega (i svog vlastitog intimnog) svijeta života, makako se on njemu pojavio, a sadržaj njegove moralnosti iscrpljuje se u malim popravcima ili reformama unutar danoga i na njegovim vlastitim osnovama. To jest, njegova je moralnost baš podudarna s tim osnovama i na njima je uopće moguća kao takva. Kad bi pitao za te osnove, morao bi pitati i za tu svoju moralnost, dakle za smisao i održivost svoja konformizma ili nonkonformizma, odnosno za svoj vlastiti život, i čitava bi mu se pozicija

srušila kao kula od karata, te bi se našao na ničemu, u jednoj praznini koja bi tada možda mogla zahtijevati tekstu ljudsku odluku, što prakoračuje horizont puke danosti i uhadnosti. To je pak obično za njega takav riziko, kojega on sebi ne želi i ne može priuštiti, jer bi time prestao da bude samo moralni konformist odnosno nonkonformist, dakle samo dobar čovjek. Nije naime jednostavno biti i ne-„dobar“, ne-„moralan“ čovjek, jer to iziskuje veći ljudski napor, nemir, nesigurnost, put u još nepoznato, otvoreno svemu, to jest upravo mogućem.

Stoga ni moralni s njime poistovećeni nonkonformizam kao puki protustav opstojeećemu, ne prekoračuje granice ovoga njihova u biti dobrog svijeta, nego mu se samo ili prilagođuju ili apstraktno suprotstavljaju, to znači da operiraju unutar ove bitne gotovosti i dovršenosti kao u svom jedinom djelokrugu i vidokrugu. Da bude jasno: i konformizam i nonkonformizam kao čisto apstraktne uzajamne suprotnosti koje se u svojoj prividnoj izvanjskoj isključivosti dodiruju, u svome moralnom osvjetljenju i obojenju, predstavljaju u biti jednu te istu poziciju, jer je taj isključivo moralni nonkonformist realni ljudski konformist, a on je to zato što njegov moralni nonkonformizam ne seže daleko svojim odmahivanjem na opstojeeće, ne ide na izmjenu, nego u najboljem slučaju na popravljanje svijeta ili na apstraktno-moralno (to jest nedjelatno, pasivno, kontemplativno) suprotstavljavanje njemu, te po svom smislu i efektu ostaje u njegovim danim granicama, čime se podudara i u skladu je s konformizmom.

Nasuprot tome ljudsko je stanovište po svom bitku i biti stanovište onoga što još nije, a može i treba da bude, dakle stanovište budućnosti koja je, kao prekoračivanje sadašnjeg i pukog aktualnog, djelatno kritički prisutna u ovome „sada“ i „ovdje“, dakle u svakom našem djelu i činu kao pitanje o smislu našega kretanja, čime se tek otvaraju, potvrđuju i proširuju istinske mogućnosti čovjekova opstanka i života uopće. A to je stanovište revolucionarnog bivstvovanja u ovoj našoj skroz nazroć revolucionarnoj epohi, koje uvelike nadmašuje kako puki konformizam, tako i nonkonformizam, a onda i ovaj rečeni apstraktni moralizam koji im stoji u osnovi i kojim su zapravo nošeni.

Milan KANGRGA